

ارائه طرح مکتوب و مصوّر

مدارس مسجد محور

محضر رهبر معظم انقلاب
حضرت آیت الله خامنه ای مدظله العالی

مدرسه مسجد محور بندگ

با همکاری جمع از مدارس مسجد محور کشور

جمهوری اسلامی ایران

ارائه طرح مکتوب

مدارس مسجد محور

محضر رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه ای مد ظله العالی

جمعی از مدارس مسجد محور کشور

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ^۱

عرض سلام و احترام خدمت رهبر عزیزمان

حضرت آیت الله خامنه ای مد ظله العالی

متن زیر معرفی مکتوب و مصور طرح مدارس مسجد محور می باشد .

انشالله که مورد توجه و عنایت پدرانہ حضرتعالی قرار گیرد .

این طرح توسط طلاب جوان انقلابی در شهرهای مختلف در حال اجراست و تاکنون برکات فراوانی برای نظام مقدس جمهوری اسلامی داشته ، جهت ارائه گزارش ، تبیین طرح ، ظرفیت ها و چالش های آن مطالب زیر تقدیم شما می شود.

حسین برومند

مهر ماه ۱۴۰۱

^۱سوره جمعه ایه ۶۲

فهرست

۴.....	پیشینه طرح
۸.....	مدرسه مسجد محور
۹.....	ظرفیت ها و محاسن.....
۱۲.....	خصوصیات و ویژگی ها
۱۳.....	چالش ها و محدودیت ها و موانع
۱۵.....	پاسخ به نگرانی ها.....
۱۷.....	دستاورد ها.....
۱۸.....	نسبت مدارس مسجد محور با سند تحول.....
۲۱.....	معرفی اجمالی.....
۲۳.....	اهداف عملیاتی.....
۲۵.....	اصول تربیتی.....
۲۶.....	راهبرد کلان.....
۲۹.....	سیاست ها.....
۳۷.....	برنامه های تربیتی.....
۴۳.....	برنامه های آموزشی.....
۴۷.....	مدرک تحصیلی.....
۴۹.....	اقتصاد مدارس مسجد محور.....
۵۰.....	پیشنهادات و انتظارات.....
۵۲.....	آلبوم تصاویر.....

پیشینه طرح :

چند دهه است جوانان مؤمن و انقلابی در گوشه کنار شهرها مسجد را پایگاه تعلیم و تربیت قرار داده اند و مهمترین ظرفیت مسجد که تعلیم و تزکیه انسان ها به خصوص کودکان ، نوجوانان و جوانان می باشد را احیا نموده اند . مسجد اساساً یک پایگاه اجتماعی است (نه فقط مکانی برای نیایش) و ماهیتاً کارکرد تربیتی دارد.

به اختصار سیر تکامل این مجموعه ها به این صورت بوده که بعد از احداث مساجد ، کانون های فرهنگی و بسیج شروع به **فعالیت فرهنگی** پراکنده می نمایند و به مرور زمان فعالیت ها هدفمند و روشمند می شود و متناسب با ظرفیت مدیریتی و امکانات محل به یک **مجموعه فرهنگی** تبدیل می شوند . البته این سبک کار تربیتی روش مرسوم اکثر مساجد و کانون های فرهنگی و پایگاه های بسیج بوده و هست که با وجود برکات فراوان محدودیت های زیادی دارد .

در گام بعدی این سیر مجموعه های فرهنگی که شرایط جامعه و خود را به صورت دقیق رصد می نمایند و دارای برنامه بلند مدت هستند ، معمولاً به یک اولویت اصلی می رسند و آن **تربیت نیروی انسانی** کارآمد برای کشور و انقلاب اسلامی می باشد ، این اولویت به تدریج به یک هدف برای مجموعه فرهنگی تربیتی تبدیل می شود .

تمرکز بر تعلیم و تربیت بلند مدت کودکان و نوجوانان و جوانان از نشانه های بلوغ مجموعه های فرهنگی می باشد در این میان با توجه به شرایط ظرفیت ها و امکانات ، برخی از مجموعه های تربیتی به سراغ **نخبه پروری** می روند .

در این گام واژه ای به نام تربیت مکمل شکل می گیرد یعنی کودک و نوجوان به مدرسه رسمی آموزش و پرورش می رود و بعد از فراغت از تحصیل و امور شخصی و خانوادگی بین ۲ تا ۱۵ ساعت از زمان خود در هفته را با یک مجموعه فرهنگی تربیتی مرتبط می شود و با محوریت یک مربی^۱ یا راهنما یا بازوگیر، درگیر برنامه های متنوع تربیتی، فرهنگی و آموزشی می شود.

خصوصیت این مجموعه ها، هدفمند و روشمند بودن، مربی محوری و استمرار کار تربیتی و تفکیک سنی متربیان و پرداختن به ابعاد مختلف زندگی متربی می باشد. موارد زیر معمولاً پای ثابت برنامه های مجموعه های تربیتی قوی می باشد:

۱. برنامه فرهنگی گروهی با محوریت مربی
۲. حضور مستمر در مسجد و نماز جماعت
۳. هیئت هفتگی یا مناسبتی
۴. سیر معرفتی (خودشناسی خدانشناسی معاد راهنما شناسی انقلاب اسلامی)
۵. ورزش
۶. انس با قرآن
۷. انس با کتاب
۸. اردو و زیارت

در تحلیل و ارزیابی این سبک تربیتی (تربیت مکمل) باید گفت این راهبرد با همه برکات و محاسنی که داشته و دارد و باید با قوت ادامه و توسعه پیدا کند اما در شرایط فعلی جامعه محدودیت ها و نقاط ضعفی دارد که مجموعه های تربیتی را به فکر انداخته چاره ای بیندیشند و متناسب با شرایط زمان حاضر خود را تقویت و بروز رسانی کنند. برخی از این محدودیت ها عبارتند از:

^۱ در مجموعه های مختلف برای این شخص اسامی متفاوتی به کار می رود: مربی، راهنما، رابط، بازوگیر، ره یار، مشاور و ...

محدودیت های طرح تربیت مکمل :

۱. نوجوان و جوان اکثر زمان خود را درگیر فضای مدرسه ، رسانه ، خانواده و.. می باشند . با توجه به فضای غیر تربیتی (اگر نگوئیم ضد تربیتی) بسیاری از این مکان ها کار این مجموعه ها در هویت بخشی و ایجاد شخصیت قوی در مخاطبین را بسیار سخت و دشوار و گاهی بی اثر می کند . زیرا تربیت امری تدریجی و همه بعدی است که باید در زمانی طولانی برای ابعاد مختلف تربی وقت گذاشته شود و هرچقدر موانع کمتر شود نتیجه بهتری حاصل می شود .

۲. در موضوع تربیت مکمل مجموعه ها معمولاً تسلطی بر همه عوامل اثر گذار در شکل گیری شخصیت مخاطب ندارند . مجموعه تربیتی غالباً نمی تواند برای خانواده مربی خط مشی تعیین کند ، نمی تواند مدرسه دانش آموز را تعیین نماید و محیط مناسب برای تحصیل دانش آموز مهیا کند و همچنین تسلطی بر اخلاقیات و اعتقادات معلم و مربی مخاطبین خود ندارد . این موضوع درباره فضای رسانه ای و مجازی هم صدق می کند.

۳. یکی از معضلات زمانه ما ساختار ناکارآمد آموزش و پرورش رسمی در حوزه تزکیه ، تربیت و پرورش انسان می باشد . در ساختار فعلی بهترین مدرسه جایی است که دانش آموزان را برای کنکور و ورود به دانشگاه خوب آماده می کند نه مدرسه ای که به دانش آموزان دین و انقلاب مهارت های زندگی و اشتغال و ازدواج بیاموزد . دانش آموزی که بخواهد با قوت در این ساختار حرکت کنند مجبور است اکثر وقت خود ، در تعیین کننده ترین سالهای زندگی را فقط به موضوع مدرک تحصیلی پردازد و فرصتی برای ساختن خود با ورود به مسجد و فضاهای تربیتی پیدا نمی کند و نتیجه این امر انشقاق تدریجی نخبگان از مبانی فکری ناب اسلام و

انقلاب می باشد . البته در بسیاری از مدارس رسمی کارهای فرهنگی خوبی انجام می شود اما فضای حاکم بر مدارس فضای تربیت و تزکیه نظام مند انسان ها نمی باشد .

۴. در سالهای اخیر با گسترش فضای مجازی و شبکه های اجتماعی و ایجاد لغزشگاه و قتلگاهی برای نوجوانان و جوانان کار برای مجموعه های تربیتی بسیار دشوار شده و بدون تعارف و با یک رصد میدانی در این جنگ نابرابر بسیاری از مجموعه ها رو به افول کمی یا کیفی رفتند .

۵. استقلال اقتصادی در تربیت مکمل دشوار می باشد و نبود پیوست اقتصادی باعث انفکاک نیرو های با تجربه از مجموعه می شوند و یا نیرو های قوی و اثر گذار به خاطر گذران زندگی و معیشت نمی توانند بصورت حرفه ای وارد عرصه تعلیم و تربیت شوند .

مشکلاتی از این دست ذهن فعالان تربیتی میانه میدان را سال ها به خود مشغول نموده تا به سراغ راهبردی بروند تا بتوانند خود را قوی کنند و در این جنگ تربیتی دشمن را شکست دهند ، طرحی که محاسن تربیت مکمل را داشته باشد اما نقاط ضعف آن را نداشته باشد ، نقشه راهی از دل مبانی دینی و سیره اهل البیت علیهم السلام و تجربیات مسلمانان و قابل انطباق با سند تحول بنیادین ، طرحی که بتوان بر ابعاد اثر گذار شخصیت مخاطب تسلط پیدا کرد و برای تک تک آنها برنامه داشت ، ایده ای که متناسب با کودک و نوجوان و جوان امروز باشد. راهبردی که زمینه حضور حرفه ای و تخصصی نیرو های جوان انقلابی به این سنگر را فراهم کند .

«در این نقطه عده ای از جوانان مومن و انقلابی برای عبور از این چالش ها به راهبرد

مدارس مسجد محور رسیدند».

مدرسه مسجد محور

این عنوان در عین تازگی ، پیشینه ای چند صد ساله دارد . تعلیم و تربیت مکتب خانه ای از صدر اسلام تا اوایل قرن چهاردهم شمسی رکن تزکیه و تعلیم جوامع مسلمان بوده است . مدارس مسجد محور با الگو گیری از مکتب خانه های سنتی سعی کردند متناسب با عصر امروز شیوه ای نوین در تعلیم و تربیت ترسیم کنند که محاسن و نقاط قوت مکتب خانه را متناسب با شرایط نیازها و امکانات انسان امروز دارا باشد و این شروع یک حرکت اجتماعی موثر و عملیاتی در تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور شد .

حرکت تدریجی و گام به گام

لازم به ذکر است که این مدارس شرایط موجود و مطلوبی دارند و با توجه به ظرفیت های فکری و اجرایی هر مجموعه گام به گام خود را به شرایط مطلوب نزدیک می کنند :

۱. در گام نخست همان ساختار آموزش و پرورش رسمی به محیط تربیتی و امن مسجد می آید .
۲. در گام بعدی محتوای آموزشی و تربیتی خاصی در همان ساختار اضافه می شود.
۳. در گام سوم با توجه به ظرفیت مجریان به تدریج محتوا و روش های ناکارآمد و فرسوده جایگزین می شود .
۴. در گام چهارم نیروی انسانی متناسب با این روش و محتوا تربیت می شود .
۵. در گام پنجم بعد از ایجاد آمادگی های فکری و اجرایی در گام های قبل ساختاری نوین و متناسب جایگزین می شود .

بررسی ظرفیت ها و محاسن طرح مدارس مسجد محور

۱. اصول این طرح با مبانی دینی و سیره پیامبر اکرم صل الله علیه و آله و اهل البیت علیهم السلام منطبق می باشد.^۱ چرا که مسجد در سیره پیامبر اکرم صل الله علیه و آله محور فعالیت های اجتماعی می باشد و تعلیم و تربیت اهم امور اجتماعی می باشد و روایات متعدد^۲ پیرامون قرار گرفتن مسجد به عنوان مکان تعلیم داریم. محوریت مسجد به حرکت های اجتماعی جهت الهی می بخشد.

۲. مسجد از ابتدای حرکت امام راحل مکان حضور جوانان پر شور و پر انگیزه انقلابی می باشد که در زمینه تعلیم و تربیت بی تجربه نیستند و انگیزه قوی برای تعلیم و تربیت دارند و توان ورود تخصصی به این عرصه و تبدیل شدن به موتور پیشران ایجاد تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت کشور را دارند.

۳. مسجد داری روح تربیتی و فضایی سالم می باشد که حتی بدون نیرو های متخصص و متبحر تعلیم و تربیت خروجی های بسیاری مطلوبی همانند شهدا و

^۱ شهید مطهری: ما یک تقلید احمقانه‌ای از اروپا کرده‌ایم. در تاریخ گذشته ما مسجد و مدرسه همیشه یکی بوده‌اند یا همسایه یکدیگر بوده‌اند. این خودش یک حسابی بود. هنوز هم آثاری که ما از قدیم می‌بینیم، همین طور است. هر جا که یک مدرسه هست یک مسجد هم در کنارش هست، بلکه خود مساجد مرکز تعلیم و تربیت بود. [تعلیم و تربیت] در اسلام از مسجد پیغمبر شروع می‌شود. خود مسجدالنبی، هم مسجد بود هم مرکز تعلیم. پیش از آن، مسجد و مدرسه و آموزش و پرورش و دادگستری با یکدیگر یکی و خویش و قوم بودند.

اما از روزی که حساب مسجد از حساب آموزش و پرورش و از حساب دادگستری جدا شد و به عبارت دیگر حساب مذهب از حساب آموزش و پرورش و از حساب دادگستری جدا شد، آموزش و پرورش کوشش می‌کند که یک کاری بکند بلکه بچه‌ها را به مذهب بی‌اعتقاد کند، دادگستری هم کوشش می‌کند که تا می‌تواند به قوانین خودش رنگ مذهبی ندهد، نتیجه اش همان است که داریم می‌بینیم. آشنایی با قرآن شهید مطهری، ج ۱۰، ص ۱۰۱ و ۱۰۱

^۲ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله): وَ خَرَجَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَإِذَا فِي الْمَسْجِدِ مَجْلِسَانَ مَجْلِسٌ يَتَفَقَّهُونَ وَ مَجْلِسٌ يَدْعُونَ اللَّهَ وَ يَسْأَلُونَهُ فَقَالَ كِلَا الْمَجْلِسَيْنِ إِلَى خَيْرٍ أَمَّا هَؤُلَاءِ فَيَدْعُونَ اللَّهَ وَ أَمَّا هَؤُلَاءِ فَيَتَعَلَّمُونَ وَ يُفَقَّهُونَ الْجَاهِلَ هَؤُلَاءِ أَفْضَلُ بِالتَّعْلِيمِ أُرْسِلْتُ ثُمَّ قَعَدَ مَعَهُمْ. بحار الأنوار - العلامة المجلسي - ج ۱ - الصفحة ۲۰۶

علمای ربانی دارد. تجربه دوران دفاع مقدس و انقلاب اسلامی نشان می دهد مسجد ظرفیت بی بدیل در تربیت انسان های مجاهد را دارد نکته قابل تأمل اینجاست که در دوران مذکور اداره کنندگان مساجد و مجموعه های فرهنگی مسجد محور دارای مدرک، مهارت و حتی رویکرد تخصصی^۱ در تعلیم و تربیت نبودند اما فضای دینی و محیط سالم، حضور انسان های خدا جو و محوریت روحانیت به عنوان تبیین گر دین خود به خود اهداف تربیتی را محقق می کرد.

۴. زادگاه تعلیم و تربیت مسجد محور اسلام و انقلاب اسلامی می باشد و به جهت **عدم وابستگی به علوم انسانی غربی** و آزادی مسجد نسبت به سیستم ها و ساختار های نا کارآمد، مسجد ظرفیت تغییر ساختار فرسوده و وارداتی نظام تعلیم و تربیت فعلی و ارائه الگو های نوین را دارد. البته به شرط اداره توسط نخبگان متدین با تجربه و مردم و پشتیبانی آموزش و پرورش و حوزه علمیه و نظام اسلامی.

۵. **تحقق عدالت آموزشی**: به خلاف مدارس غیر انتفاعی که اختصاص به دهک های متمول جامعه دارند مساجد ظرفیت تعلیم و تربیت عادلانه و حضور دهک های پایین جامعه که صاحبان انقلاب هستند را دارد. زیرا علاوه بر نیت غیر اقتصادی موسسین، مسجد می تواند از ظرفیت خیرین وقف، هبه و... نیز استفاده نماید. علاوه بر این در سال های اخیر برخی از مدیران نخبه برخی از مساجد با شروع فعالیت های اقتصادی متناسب، مسجد را به استقلال مالی رسانده اند.

۶. مدیریت مسجد معمولاً به دست مبانی دینی و انقلابی می باشد و این امر از انحراف جلوگیری می نماید و در حقیقت مسجد سنگ بنایست که ره گم نشود.

^۱ منظور از این متن نفی نگاه تخصصی به تربیت نیست. غرض تعیین وزن عوامل تربیتی می باشد بدیهیست که در یک محیط سالم هر چقدر به ظرافت ها روش قالب و محتوا توجه بیشتری شود خروجی و آثار قوی تری به همراه دارد.

۷. مسجد قابلیت فعال کردن ظرفیت مردم و خانواده ها در اداره آموزش و پرورش و مدرسه به صورت واقعی را دارد. مسجد اصلی ترین پایگاه حضور مردم در اجتماع است و مشارکت مردم در تاسیس طراحی اداره ارزیابی پشتیبانی از تعلیم و تربیت رسمی بسیاری از موانع مادی و معنوی تحول را برطرف می نماید. اگر بخواهیم در جنگ تربیتی جبهه ای تشکیل دهیم مسجد بهترین سنگر هستند.

۸. یکی از موانع مهم اجرایی شدن سند تحول ساختار جامد آموزش و پرورش می باشد که حتی نیروهای انقلابی و متدین هم بعد از ورود انگیزه و توان تغییر بنیادین پیدا نمی کنند. غالب مدیران دلسوز آموزش و پرورش در همین ساختار از نظر کاری متولد شده اند و توان تصور ساختار جایگزین را ندارند. راه حل تشکیل جبهه و ورود همه جانبه به این جنگ تربیتی می باشد. ظرفیت عظیم مردم ظرفیت حوزه های علمیه و طلاب جوان ظرفیت سپاه پاسداران و نهاد های انقلابی و... مدارس مسجد محور می توانند بستر مناسبی برای تحقق این موضوع و نقطه عطف باشد. ما می توانیم هدفگذاری کنیم و هر مجموعه فرهنگی تربیتی و بسیج یک مدرسه را تأسیس و مدیریت کند البته بعد از آموزش های لازم و با محتوای کارشناسی و مدل دقیق و عمیق و ایجاد زیر ساخت های متناسب این امر محقق می شود.

۹. مسجد، ظرفیتی برای تعامل دانش آموزان با مردم است و تربیت را به فضای واقعی زندگی نزدیک می کند.

برخی از خصوصیات مدارس مسجد محور :

۱. تلاش برای ایجاد ساختاری نوین بر اساس علوم انسانی اسلامی و اولویت تربیت و انسان سازی در عین جدیت در تحصیل .
۲. محوریت مسجد (نه لزوماً داخل مسجد بودن) .
۳. توجه به مدرک تحصیلی و ایجاد درک مناسب از مقدار نیاز به مدرک تحصیلی در عین هدف نشدن مدرک و دانشگاه گرایی و آفات آن .
۴. تلاش در جهت حذف مطالب غیر مفید کتاب های درسی و جایگزین نمودن مطالب عمیق و متناسب بر اساس علوم انسانی اسلامی .
۵. تعامل و هم افزایی با آموزش و پرورش رسمی کشور با کسب تجارب مطالبه گری ، الگو سازی ، تعامل و هم افزایی .
۶. حرکت انقلابی و تمدن ساز .
۷. تلاش برای استفاده از فضا های واقعی در تربیت انسان همانند : مسجد بازار طبیعت ، اجتماع و
۸. حفظ جایگاه محوری خانواده .
۹. فضای صمیمی و چهره به چهره .
۱۰. حضور فعال در مناسبت ها و مراسمات اجتماعی .

موانع و چالش ها

۱. این حرکت همانند همه حرکت های انسانی نقاط قوت و ضعفی دارد و این مدارس هم همانند بقیه انواع مدارس ممکن است بصورت قوی یا ضعیف مدیریت شوند .
۲. از ابتدای شروع این جریان بسیاری با شکل گیری این مدارس به انگیزه های مختلف به مخالفت برخواستند . دلیل مخالفت دشمنان خروجی انقلابی و شجاع این مجموعه ها می باشد . اما نگرانی و انتقادات دوستان و دلسوزان برخی وارد و باید رفع شود و برخی نیاز به تبیین دارد .
۳. برخی از منتقدین آشنایی کاملی با مبانی ، اهداف ، برنامه ها و سیر تکامل این مدارس ندارند و از نزدیک با این مدارس آشنا نیستند و به گفته ها و شنیده ها اکتفا نموده اند.
۴. برخی منتقدان مدارس مسجد محور در نقد خود بین مسائل مبنایی و ساختاری و مسائل اجرایی و عملیاتی تفکیک نمی کنند و عمدتاً عملکرد ضعیف یا نادرست یکی از این مدارس را تعمیم به کل این حرکت و مبنای آن می دهند .
۵. این مدارس در ابتدای راه می باشند و هیچ گونه حمایتی از جانب دولت و ارگان های فرهنگی نمی شوند با محدودیت های فراوانی مواجه هستند و به عباراتی با دستان خالی وارد این عرصه دشوار شده اند . با توجه به مخاطبین آنها که معمولاً دهک های پایین جامعه هستند از حیث اقتصادی در محدودیت های زیادی می باشند .

نکته قابل توجه اینکه با وجود محدودیت های فراوان خروجی این مدارس بصورت قابل توجه نزدیک تر به اهداف سند تحول می باشد (این مسئله در صفحات بعد به دقت بررسی شده) و درصد قابل توجهی از ورودی های سال های اخیر حوزه از همین مدارس محدود می باشد و هر سال شاهد رشد فزاینده این مدارس در کمیت و کیفیت هستیم .

بسیاری از مشکلات عملیاتی و اجرایی این مجموعه مدارس به محدودیت ها بر می گردد که برخی از آنها عبارتند از :

۱. عدم حمایت جدی علما و نخبگان و متخصصین برای شکل گیری یک نظام تعلیم و تربیتی قوی و جامع .
۲. نبود حمایت جدی از طرف حاکمیت ، دولت ، شورای انقلاب فرهنگی مجلس و آموزش و پرورش . برخی از این نهاد ها به جای استفاده از این فرصت و ظرفیت به مدارس مسجد محور به چشم تهدید نگاه می کنند .
۳. متناسب نبودن فضا و معماری برخی از مساجد برای این برنامه بخلاف مساجد قدیمی و سنتی و عدم پیش بینی این موضوع در معماری جدید .
۴. در برخی موارد محدود استفاده از نیرو های کم تجربه به جهت کمبود منابع مالی و نبود نهادهای نظارتی از طرف حاکمیت .

پاسخ به نگرانی ها

برخی دلسوزان نگرانی هایی درباره گسترش این مدارس دارند که نگرانی ها با نظرات خلاقانه نخبگان قابل رفع می باشد برخی از این نگرانی ها عبارتند از :

۱. نسبت این مدارس با آموزش و پرورش

برخی بر این عقیده اند این مدارس باعث تضعیف آموزش و پرورش می شوند و در مقابل سیستم رسمی تعلیم و تربیت قرار می گیرند . در پاسخ باید گفت : این مدارس در راستای اهداف آموزش و پرورش و سند تحول بنیادین حرکت می کنند و نقش مکمل برای آموزش و پرورش دارند . این مدارس در اکثر موارد از قوانین موجود آموزش و پرورش استفاده می کنند برای غیر حضوری نمودن دروس و حضور در مسجد همانند قانون حفظ قرآن که افرادی که مشغول به حفظ قرآن می باشند مجاز به عدم حضور در مدرسه و شرکت در امتحانات هستند و همچنین قوانین دیگر مثل قانون امتحانات متفرقه . اگر منصفانه نگاه کنیم این مدارس نه تنها باعث تضعیف آموزش و پرورش نشده اند بلکه با مطالبه منطقی سند تحول با تعامل و هم افزایی ، با الگو سازی و نیرو سازی و کم کردن هزینه دانش آموزان به کمک تعلیم و تربیت رسمی کشور آمده است .

۲. سیستم موازی با آموزش و پرورش

این مساجد به دنبال ایجاد سیستم موازی نیستند بلکه خود را در محدوده سند تحول و قوانین آموزش و پرورش تعریف نموده اند یکی از راهکارهای تقویت نظام تعلیم و تربیت تمرکززدایی و ایجاد سبک های مختلف تعلیم و تربیت برای سلیقه های مختلف البته با اصول و خطوط قرمز مشترک و نظارت حاکمیت می باشد . مدارس مسجد محور می توانند سبکی متفاوت در تعلیم و تربیت با نظارت آموزش و پرورش داشته باشند .

۳. مسجد مکان مناسبی برای تعلیم نمی باشد .

قبول داریم که شرایط برخی از مساجد متناسب با این برنامه نمی باشد اما اگر بصورت کلان به این موضوع فکر شود در احداث مسجد همانند معماری قدیم برای تعلیم و تربیت هم مکان هایی در نظر گرفته می شود و بعلاوه بسیاری از مساجد موجود هم برای تعدادی مشخص این قابلیت را دارند که می توان با وضع قوانین و نظارت این مسئله را به راحتی ساماندهی نمود .

۴. نیروی انسانی مدارس مسجد محور با تجربه و قوی نیستند .

لازم به ذکر است این موضوع برای اکثر مدارس قابل صدق نمی باشد و دلیل این موضوع در برخی مدارس کمبود بودجه و عدم حمایت می باشد که در یک اقدام کلان می توان به جذب و پرورش نیرو های کارآمد و متناسب و انقلابی پرداخت و همچنین هر ساله کیفیت نیرو ها و تجربه این مدارس بیشتر و قوی تر می شوند .

۵. مسجد جای مدرسه زدن نیست و نظم مسجد به هم می خورد.

این اشکال به جا می باشد بله مدرسه با ساختار آموزش و پرورش فعلی قابلیت ورود به مسجد را ندارد اما با طراحی دقیق می توان همانند مکتب خانه ها بین تعلیم و تربیت و مسجد جمع نمود . البته با راهکارهایی این مسئله قابل حل می باشد به عنوان نمونه کمیت جذب متربی باید متناسب با مکان باشد بعلاوه این مدارس معمولاً در زمان هایی فعال هستند که مساجد تعطیل و یا خالی از نمازگذار می باشند مثل صبح تا ظهر . به این موضوع باید از این منظر نگاه کرد که این مدارس می توانند ۹۰ درصد ظرفیت خالی مسجد را به کمک آموزش و پرورش بیاورند و هم مساجد خالی از کودک و نوجوان را احیا کنند و هم باری از دوش آموزش و پرورش برداشت .

۶. طرح مدارس مسجد محور زمینه ورود فرقه ها و افراد فاقد صلاحیت به تعلیم و تربیت را فراهم می کند .

این نگرانی در صورت عدم نظارت و تعیین شرایط و خطوط قرمز به جا می باشد اما در صورت ساماندهی حمایت و نظارت این نگرانی قابل رفع می باشد

نمونه ای از دستاوردها

- ✓ ایجاد یک گفتمان در جهت مطالبه تحول در نظام تعلیم و تربیت کشور .
- ✓ هم اکنون بیش از ده هزار دانش آموز در این مدارس مشغول به تحصیل می باشند.
- ✓ نزدیک شدن به یک نظام و ساختار غنی با هزاران ساعت کار علمی و پژوهشی .
- ✓ تدوین ده ها جلد محتوای آموزشی برای تقویت و اصلاح متون موجود .
- ✓ تبدیل کانون های فرهنگی محله به مجموعه های تربیتی و آموزشی قوی .
- ✓ جذب و توانمند سازی صدها جوان مومن انقلابی برای ورود به عرصه تعلیم و تربیت کشور
- ✓ ایجاد ستاد راهبری بین مدارس جهت هم افزایی و اشتراک تجربه ها .
- ✓ تشکیل ستاد راهبری مدارس مسجد محور در حوزه علمیه قم .
- ✓ تعامل با آموزش و پرورش ، شورای عالی انقلاب فرهنگی ، مجلس شورای اسلامی ، حوزه علمیه ، دفتر تبلیغات اسلامی ، انجمن تعلیم و تربیت حوزه در جهت تبیین و نظام مند کردن این مدارس .
- ✓ تعامل گسترده با نظریه پردازان عرصه تعلیم و تربیت کشور .
- ✓ رصد تجربیات موفق مدارس تحول خواه رسمی و غیر رسمی کشور .
- ✓ ایجاد بستری مناسب برای ورود آزادانه نخبگان تعلیم و تربیت.

نسبت این مدارس با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش^۱

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نقشه راه کلان تحول در نظام تعلیم و تربیت کشور می باشد و هر مجموعه تربیتی باید نسبت خود را با این سند مشخص کند. این سند با کار پژوهشی گسترده تنظیم شده است و با رفع نواقص می تواند راهنمای خوبی برای تحول بنیادین باشد.

از موانع اجرایی شدن سند نبود زیر ساخت و ساختار مناسب برای عملیاتی شدن آن می باشد مجموعه های مسجد محور با وجود محدودیت های فراوان، در اجرایی کردن سند تحول موفقیت های چشم گیری داشته اند و دلیل آن موارد زیر می باشد.

۱. آزادی عمل نسبت به روش ها و برنامه های متمرکز آموزش و پرورش

۲. وجود سرمایه انسانی جهادی و انقلابی فعال و با نشاط

۳. ورود خلاقانه به محیط های بدیع و اثر گذار آموزشی و

پرورشی

۴. حضور فعال خانواده و مردم در اداره این مدارس

^۱ مقام معظم رهبری: عرض من و توصیه‌ی من به مسئولین محترم و مدیران محترم این است که سند تحول را جدی بگیریم؛ فراتر از اظهارات رسمی؛ در عمل. ۹۳/۲/۱۷ عزیزان من! سند تحول، یک ریل گذاری است؛ سند تحول میتواند آموزش و پرورش را به آن سرمنزل مورد نظر برساند؛ ما باید کاری کنیم که این اتفاق بیفتد. ۹۸/۲/۱۱ وسیله‌ی این تحول، در درجه‌ی اول عبارت است از «سند تحول»؛ این سند تحول آماده است ۹۷/۲/۱۹.

در متن سند تحول مولفه هایی وجود دارد که در این مدارس بخوبی محقق شده که برخی از آنها عبارتند از :

- نقش معلم مربی در هدایت کنند و اسوه امین^۱ ،
- ارتقاء جایگاه و نقش تربیتی خانواده و مشارکت اثربخش آن با نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی^۲ ،
- نقش تربیتی اماکن مذهبی، نهادهای مردمی، اجتماعی^۳ ،
- عدالت کیفی با رعایت تفاوت های فردی، جنسیتی، فرهنگی و جغرافیایی^۴ ،
- مسئولیت پذیری همه جانبه، مشارکت اجتماعی و داشتن روحیه جمعی^۵ ،
- کاهش تصدی گری غیر ضروری^۶ ،
- مشارکت خانواده، نهادها و سازمان های دولتی و غیردولتی^۷ ،
- برخوردار از قدرت تصمیم گیری و برنامه ریزی در حوزه های عملیاتی در چارچوب سیاست های محلی، منطقه ای و ملی^۸ ،
- تعامل اثربخش با مساجد و دیگر نهادها، مراکز مذهبی و کانون های محلی نظیر فرهنگسرا، کتابخانه های عمومی و برخوردار
- ارتباط مستمر و مؤثر با عالمان دینی، صاحب نظران و متخصصان،

^۱ بند ۷ از فصل اول سند تحول

^۲ بند ۱۴ از فصل اول

^۳ بند ۱۵ از فصل اول

^۴ بند ۱۶ از فصل اول

^۵ بند ۲۳ از فصل اول

^۶ بند ۲۸ از فصل

^۷ فصل دوم سند تحول بیانیه مأموریت

^۸ فصل سوم سند تحول چشم انداز

- برخورداری از مربیان دارای فضائل اخلاقی و شایستگی‌های حرفه‌ای دارای پیوند مؤثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه‌ای و ملی با حضور فعال در حیات اجتماعی^۱ ،
- دارای حداقل یک مهارت مفید برای تأمین معاش حلال باشند^۲ ،
- متناسب‌سازی حجم و محتوی کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان^۳ ،
- توسعه فرهنگ اقامه نماز و اهتمام به برپایی نماز جماعت در مدرسه ،
- ایجاد سازوکارهای لازم برای تقویت آداب و سبک زندگی اسلامی - ایرانی ، ترویج و تعمیق فرهنگ حیا ، عفاف و حجاب ، ارائه الگوی لباس و پوشش مناسب ،
- افزایش میزان مشارکت خانواده‌ها در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مدرسه ، ارائه خدمات مشاوره‌ای به خانواده‌های آسیب‌پذیر و آسیب‌زا برای همسوسازی اهداف و روش‌های تربیتی خانواده و مدرسه ،
- تنوع‌بخشی به محیط‌های یادگیری در فرایند تعلیم و تربیت ،
- نهادینه‌سازی و تقویت همکاری مدرسه با مراکز فرهنگی و علمی محله به ویژه مسجد و کانون‌های مذهبی و حوزه‌های علمیه .
- مشارکت فعال مدیران ، معلمان و دانش‌آموزان در برنامه‌های مرتبط محله و نیز حضور نظام‌مند و اثربخش روحانیون توانمند و مبلغان مذهبی با تجربه در مدرسه^۴ و...

در پایان معرفی اجمالی این مدارس تقدیم شما می‌گردد .

^۱ همان

^۲ فصل ششم سند تحول هدف‌های عملیاتی و راهکارها

^۳ فصل ششم سند تحول راهکارها

^۴ همان

آشنایی اجمالی با مدارس و مکاتب مسجد محور

مبانی اهداف برنامه ها راهبرد اصول سیاست ها

مسجد از دوران پیامبر اکرم صل الله علیه و آله محور فعالیت های اجتماعی و علی الخصوص تعلیم و تربیت بوده است . مسجد به عنوان جایگاه ذکر و طاعت خدا^۱ به امور جامعه اسلامی جهت الهی می دهد.^۲ مدارس و مکاتب مسجد محور سال هاست که در شهرهایی همانند مشهد مقدس ، قم ، اصفهان، تهران ، سبزوار و ... با ده ها شعبه مشغول به فعالیت می باشند . نقطه مشترک این مدارس استفاده از محیط انسان ساز مسجد و به کارگیری مریبان دلسوز و مؤمن می باشد . در غالب این مدارس تلاش می شود آموزش با تجربه و اکتشاف همراه باشد و متربیان در اداره مدرسه^۳ یا مکتب مشارکت می کنند . تلاش این مدارس خروج از برخی قالبها و ساختارهای ناکارآمد و اقدام عملی در جهت تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت کشورمان می باشد. البته همه این اقدامات بر اساس ظرفیت های قانونی و با تعامل مستمر با بدنه آموزش و پرورش انجام می شود .

^۱ سوره نور آیات ۳۶ تا ۳۸ : «فی بیوت اذن الله ان ترفع و يذكر فيها اسمه يسبح له فيها بالغدو و الاصال ؛ در خانه های خدا رخصت داده که آنجا رفعت یابد و در آن ذکر خدا شود و صبح و شام تسبیح و تعزیه ذات پاک او کنند...»

سوره جن آیه ۱۸ : «و ان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا؛ و مساجد مخصوص خداست پس نباید با خدا احدی غیر او را پرستش کنید.»

سوره توبه آیه ۱۰۸ : « لمسجد أسس على التقوى من أول يوم أحق أن تقوم فيه فيه رجال يحبون أن يتطهروا والله يحب المطهرين؛ تو ای رسول ... مسجد (قبا) که بنیانش از اول به پایه تقوای محکم بنا گردیده بر اینکه در آن اقامه نماز کنی سزاوارتر است که در آن مسجد مردان پاکی که مشتاق تهذیب نفوس خودند در آیند و خدا مردان پاک مهذب را دوست می دارد.»

^۳ کلمه مکتب تناسب بیشتری با این برنامه مسجد محور دارد . چرا که هم نامی است پر سابقه از صدر اسلام تا کنون و هم واژه مدرسه کلمه

این مدارس و مکاتب نسبت به مدارس عادی تفاوت‌هایی دارند . که نقاط قوت این مدارس در همین تفاوت‌هاست .

تربیت و آموزش ترجیحاً در فضا و محیط انسان‌ساز مسجد و همچنین فضاهای واقعی زندگی برگزار می‌شود. البته منظور از مسجد محوری صرفاً تعلیم و تربیت داخل مسجد نمی باشد غرض محوریت تربیت بر اساس اطاعت پروردگار مهربان و بر اساس مبانی اسلامی و ارتباط مستمر با محیط انسان ساز مسجد به عنوان محور فعالیت های اجتماعی می باشد.

در مدارس مسجد محور اولویت اول تربیت اخلاقی ، ادب و بندگی و اولویت بعدی علم آموزی و تعلیم محتوای مورد نیاز و مفید و اولویت سوم مهارت افزایی و آماده نمودن دانش آموزان برای زندگی واقعی و اولویت بعدی ورزش و سلامتی جسمانی می باشد.

نظام تعلیم و تربیت این مدارس ، حاصل سال ها مطالعه اندیشه‌های اندیشمندان حوزه تعلیم و تربیت و کسب تجربه از مدارس و مجموعه های آموزشی و تربیتی موفق ایران و کشورهای دیگر جهان می باشد . تلاش بر این بوده که اهداف و برنامه های مدرسه بر اساس فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و رهنمود ها و نگاه امام راحل و رهبر معظم انقلاب ترسیم شود . این نظام تربیتی که در طول سالها تجربه میدانی مستمر و تحقیقات گسترده شکل گرفته قطعاً خالی از اشکال و ضعف نمی باشد و نیازمند نقد و بررسی از طرف صاحب نظران و گرامی می باشد .

اهداف عملیاتی

در جهت تبیین بهتر اهداف بصورت مصداقی این مدارس به دنبال تربیت انسانی است که خصوصیات زیر را داشته باشد .

الف- دارای مبانی اعتقادی مستحکم

ب- واجد تقید عقلانی به احکام شرعی

ج- دیندار متعبد و متمسک به قرآن و عترت

د- هدفمند و ارزش مدار و تعالی جو

ه- متخلق به اخلاق حسنه

و- توانمند در تجزیه و تحلیل درست امور فردی، اجتماعی و سیاسی

ز- توانمند برای حضور پاک و موثر در اجتماع

ح- دانا به تاریخ دین و معرفت و همچنین بزرگان تاریخی

ما در دوران غیبت حضرت ولیعصر عجل الله تعالی فرجه الشریف هستیم در این دوران تبیین قرآن و دستورات اهل البیت علیهم السلام بر عهده فقهای جامع الشرایط می باشد . بر اساس مبانی ، مدیریت راهبردی جامعه اسلامی بر عهده ولی فقیه می باشد . ولی فقیه مسیر آماده شدن جامعه برای ظهور امام زمان را تشکیل و احیای تمدن اسلامی می داند . برای تحقق

تمدن نوین اسلامی نیاز به رسیدن به یک دولت اسلامی می باشد. رکن اصلی نظام و دولت اسلامی انسان های متعهد و متخصص می باشند.

هدف مدرسه تربیت انسان های متعهد و متخصص در تراز انقلاب اسلامی می باشد. انسان هایی همانند امام راحل، شهید مطهری، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، شهید چمران، سردار شهید حاج قاسم سلیمانی، شهید تهرانی مقدم و... رضوان الله علیهم می باشد.

اصول تربیتی^۱

۱. محوریت اطاعت خداوند
۲. محبت و ایجاد پیوند عاطفی
۳. توجه به تفاوت های متریان
۴. تکریم و تقویت شخصیت متربی
۵. حفظ جایگاه محوری خانواده
۶. شکوفایی انگیزه های درونی و حرکت در مسیر فطرت الهی
۷. آزادی عمل حداکثری
۸. پرورش خلاقیت
۹. آسان گیری و عدم تکلف^۲
۱۰. شادابی و نشاط^۳
۱۱. کارگروهی اولویت آن بر رقابت

^۱ منظور از اصول راهبرد های کلان مجموعه می باشد که بر اساس منابع و اهداف ترسیم می شود و کلیه سیاست ها برنامه ها روش ها بر اساس آن شکل می گیرد .

^۲ رهبر معظم انقلاب : گاهی اوقات فشارهای درسی، ضد نشاط است؛ ۱۳۹۸/۲/۱۱

^۳ رهبر معظم انقلاب : مسئله ی نشاط و سرزنده بودن در محیط دانش آموزی. بایستی محیطشان محیط نشاط باشد. این را خیلی ها بد میفهمند. خیال میکنند وقتی میگویم «نشاط»، یعنی باید آنجا بزن و بکوب و رقاصی و [امثال اینها باشد]! نشاط این نیست؛ نشاط یعنی جوان سرزنده باشد، پزمرده نشود؛ با ورزش، با فوق برنامه های آموزنده و جذّاب، «نشاط» این است که شما کاری کنید که این جوان، سرحال، سرزنده، باامید، بانگیزه، آماده ی به کار، پُرانرژی مشغول کار بشود، درس بخواند.

راهبرد اصلی مدارس مسجد محور

راهبرد اصلی تعلیم و تربیت مسجد محور ایجاد محیط و فضای سالم برای تعلیم و تربیت می باشد. عوامل مختلفی در موفقیت آموزشی و تربیتی یک مدرسه موثر است و وجه تمایز بسیاری از مدارس موفق و تحول خواه روش آموزش متفاوت آنها می باشد. برخی مدارس نیروی انسانی کار آزموده قوی و با تجربه ای دارند و بعضی محتوای آموزشی غنی و پرفایده ای دارند و تعدادی از این مدارس دارای برنامه های آموزشی و پرورشی متناسب و دقیق می باشند و... همه این موارد بسیار اهمیت دارند اما آنچه از همه این موارد مهمتر است و نقش تعیین کننده دارد و در نظام آموزش و پرورش مورد غفلت است و می توان گفت عامل اصلی تربیت شهدا و اولیا بوده محیط و فضایی است که یک کودک یا نوجوان و یا جوان در یک مدت طولانی در آن تنفس می کند. عوامل مختلفی در تکوین شخصیت انسان نقش دارد. اما وقتی از مدرسه و یا یک مکان و مجموعه اجتماعی که کارکرد آن تعلیم و تربیت است صحبت می کنیم محیط و جو حاکم نقشی بی بدیل دارد. برای تبیین موضوع خوب است به تحلیل عوامل تربیت قله های انسانیت و تربیت در عصر حاضر پردازیم و آن شهدا می باشند به راستی شهدا تربیت یافته چه مکانی بودند سردار بزرگ اسلام شهید حاج قاسم سلیمانی در این باره می فرمود:

شهید حججی تربیت یافته مسجد بود.^۱

این یک جمله طلائیست که قابل تعمیم به همه شهدا می باشد. مسئله قابل توجه این است که اکثریت غریب به اتفاق شهدا و انسان های متقی و وارسته در یک برهه ای از عمر خود در مسجد حضور داشته و زندگی آنها جهت الهی پیدا کرده با وجود اینکه این مساجد دارای رویکرد تخصصی در تربیت کودکان و نوجوانان نبوده دارای معلمین و مربیان دوره دیده، دارای امکانات تربیتی ویژه نبوده^۲ اما همین

^۱ سردار سلیمانی در همایش ائمه جماعات ۱۳۹۶/۵/۲۸.

^۲ منظور از این متن نفی نگاه تخصصی به تربیت نیست. غرض تعیین وزن عوامل تربیتی می باشد بدیهیست که در یک محیط

ارتباط و انس و رفت و آمد و تنفس در چنین محیطی در یک مدت زمان طولانی به مرور به شخصیت و اعتقادات و تمایلات و رفتار جهت می دهد. تنظیم محیط تربیت مهمترین راهبرد در تربیت انسان می باشد.

نکته ظریف اینکه بسیاری از دغدغه مندان و خانواده ها و موثرین فرهنگی برای تربیت مخاطبین بر روی روش و محتوا و قالب متمرکز می شوند و به انتخاب و تنظیم و مراقبت از محیط توجه لازم را ندارند با وجود اهمیت روش و محتوا و قالب نباید از راهبرد اصلی یعنی تنظیم محیط غافل شد.

تنفس در فضای پاکیزه روح و اعتقاد و رفتار انسان ها را جهت می دهد. منظور از فضا و محیط تعلیم و تربیت فضای فیزیکی نمی باشد بلکه روح حاکم بر یک مکان و انسان های داخل آن مکان می باشد. روح حاکم بر مسجد، زیارت گاه ها، حرم ائمه اطهار، هیئت ها و مجالس ذکر^۱ با بقیه مکان ها متفاوت است. روح حاکم بر مسجد با روح حاکم مدرسه به معنای مرسوم متفاوت است. مسجد دارای امام و محراب و گنبد و گلدسته و منبر و اذان و ... می باشد و در یک کلمه خصوصیت مسجد این است که جهت دارد. بخلاف دیگر مکان ها که قابلیت بی جهت بودن را دارند مسجد نمی تواند سکولار باشد. مسجد قابلیت اجرای سند ۲۰۳۰ را ندارد. افراد ناسالم در مسجد جایگاهی ندارند. مسجد توسط امام و بزرگان مسجد و مردم مراقبت می شود.^۲

وقتی مادران شهدا و انسان های الهی را از جهت تربیتی تحلیل می کنیم می بینیم اکثر آنها افراد دوره دیده و متخصص زوایای تربیتی نبوده اند اما چه شد که گوی سبقت را از همه معماران انسانیت ربودند...؟! جواب یک جمله است

"تنظیم و مراقبت از محیط"

سالم هر چقدر به ظرافت ها روش قالب و محتوا توجه بیشتری شود خروجی و آثار قوی تری به همراه دارد.

^۱ قال رسول الله (صلى الله عليه و آله): ارْتَعُوا فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ مَجَالِسُ الذِّكْرِ اغْدُوا وَ رَوْحُوا وَ اذْكُرُوا (به بهشتیان ندا داده می شود در باغ های بهشت تفرج کنید. اصحاب گفتند: «ای رسول خدا! باغ های بهشت چگونه اند؟» فرمود: «[باغ های بهشت] مجالس ذکر است؛ صبح و شام کنید و ذکر نمایید. بحار الأنوار، ج ۹۰، ص ۱۶۳

^۲ ممکن است مسجد هم همانند همه ارزش ها دچار آفاتی شود که نیاز به مراقبت و اصلاح دارد.

این مادران با اینکه معمولاً فرزندان زیادی داشتند مراقب تنفس روحی فرزندان و تربیت محیط خانواده بودند .

رهبر انقلاب می فرمایند : بعضی ها می گویند که شما می گوید فرزند زیاد [داشته باشید]، خب اگر [فرزندان] زیاد شدند در خانه، تربیتشان نمی توانیم بکنیم؛ این حرف غلط است. تربیت فرزندان، تربیت تک تک فرزندان نیست، تربیت محیط خانواده است. محیط خانواده که خوب بود، چه بچه یکی باشد چه پنج تا باشد، فرقی نمی کند، خوب تربیت می شوند. به طور طبیعی، به طور غالب خوب تربیت می شوند.^۱

اما افسوس که اکثر مدارس تحول خواه و مجریان و مسئولان آموزش و پرورش از این راهبرد اساسی غافل هستند . نه اینکه مسجد را عامل تربیت ندانند بلکه مسجد را محور نمی دانند و نگاه آنها به مسجد یک ظرفیت خوب در کنار بقیه ظرفیت هاست . وقتی این موضوع به این افراد تذکر داده می شود در جواب به جای توجه به مبانی و اهمیت موضوع به موانع خود ساخته می پردازند . موانعی چون عدم قابلیت مساجد برای اجرای برنامه و نظام تعلیم و تربیت آموزش و پرورش در صورتی که هم نظام آموزش و پرورش نظامی ایده ال و مقدس نیست و هم مساجد جدید ما با توجه به رویکرد تعلیم و تربیتی ساخته شده اند که در یک سیاست گذاری برنامه کلان و تدریجی هر دو قابل اصلاح می باشد .

^۱ سخنانی رهبری ۱۳۹۵/۹/۱۵.

برخی سیاست های مدارس مسجد محور

سیاست های کلان :

۱. ایجاد محیط سالم آموزشی و تربیتی به عنوان مهمترین راهبرد تربیتی .
۲. تلاش برای انطباق برنامه و روش و محتوا با مبانی ناب اسلامی .
۳. حرکت در مسیر انقلاب و ایجاد دولت و تمدن اسلامی .
۴. حرکت آزادانه در مسیر تعلیم و تربیت و عدم جمود بر تعلیم و تربیت سنتی و جدید .
۵. اولویت ویژه تربیت و تقدم آن برآموزش و جدا نکردن تعلیم از تربیت .
۶. استفاده از تجارب بشری در محدود مبانی و اصول .
۷. تعامل و کمک به آموزش و پرورش رسمی کشور و استفاده از محاسن و تجربیات آنها.
۸. پرهیز از دانشگاه گرایی و مدرک گرایی.^۱
۹. توسعه‌ی فرهنگ تفکر، تحقیق، خلاقیت و نوآوری.
۱۰. توجه ویژه به نخبگان و استعداد های درخشان .

^۱ یکی از اشکالات آموزش و پرورش ما، بیماری دانشگاه گرایی است. در سطح محیط دانش آموزی ما دانشگاه گرایی وجود دارد؛ یعنی اگر کسی بخواهد درس بخواند و به دانشگاه نرسد، کأنه درس نخوانده؛ این خطا است، این غلط است، لزومی ندارد. ما این قدر در کشور نیازهای فوری، فوری، لازم و مهم داریم که هیچ احتیاجی به تحصیلات دانشگاهی ندارد؛ احتیاج به مدرک دکتری و ارشد و غیرذلک ندارد؛ ۱۳۹۶/۲/۱۷

سیاست های تربیتی :

۱. توجه به زیر بناهای تربیت همانند ساخت شخصیت، اعتقاد مستقر، ایمان قلبی و... به جای پرداختن به ظواهر و امور نمایشی .
۲. توجه به همه ابعاد وجود متربی از قلب و عقل خیال و جسم .
۳. مربی محوری^۱ .
۴. توانمند سازی جدی والدین به عنوان معلم و مربی اصلی .
۵. استفاده از ظرفیت تربیتی مسجد، نیرو های متدین و انقلابی، حوزه علمیه و روحانیون .
۶. اولویت استفاده از نیرو های متدین و متخصص و آشنا به مبانی اسلامی به عنوان پیشران تعلیم تربیت .
۷. تلاش برای استفاده از فضا های واقعی زندگی در مسیر تعلیم تربیت فضا هایی همانند خانه مسجد بازار طبیعت و...
۸. تقویت انس دانش آموزان با قرآن و سیره پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) و اهل بیت(علیهم السلام) و گسترش فرهنگ اقامه نماز.
- ۹.

^۱ رهبر معظم انقلاب: نقش تأثیرگذار معلم بی‌بدیل است ... اصل، معلم است... در این دستگاه بزرگ آن نقطه‌ی محوری، آن میان‌دار، آن عَلم داری که همه بایستی تدارکات او را فراهم کنند، معلم است دستگاه‌های گوناگون، سازمانهای گوناگون، سند‌های مختلف، کتاب درسی، بقیه و بقیه، همه پشتیبانهای این میان‌دار اصلی‌اند. اگر ما معلم خوب داشته باشیم، حتی در یک نظامی مثل نظام مکتب‌خانه، خواهد توانست مردان بزرگ تربیت بکند. ۹۴/۲/۱۶

^۲ یکی از مشکلات ساختاری نظام آموزش و پرورش عدم انطباق آموخته‌ها و نیازهای فردی و اجتماعی است هر چقدر محیط آموزش و تربیت از فضای جعلی به فضای واقعی تغییر کند اثر فعالیت های آموزشی و تربیتی بیشتر می‌گردد. به عنوان مثال در صورتی که درس علوم در دل طبیعت برگزار گردد و یا کلاس شروع مواجهه با مسائل ریاضی در بازار و خرید و فروش باشد و یا مهارت‌ها در دل کارگاه‌ها آموزش داده شود بازدهی کار به مراتب بیشتر است البته اجرای این برنامه نیاز به مقدمات و لوازم زیادی دارد که مهمترین آن خلاقیت مجموعه و مربی و همراهی خانواده‌ها می‌باشد.

سیاست های آموزشی :

۱. یادگیری مبتنی بر تلاش متربی .
۲. اولویت استفاده از روش های اکتشافی و فعال .
۳. تلاش برای استفاده از روش های نوین در آموزش در جهت افزایش کیفیت و کاهش زمان آموزش با توجه به محدودیت زمان و منابع .
۴. تقویت عقل و تفکر به جای انباشت اطلاعات .
۵. پرهیز جدی از آموزش مطالب غیر مفید .
۶. آموزش چگونه اندیشیدن و تقویت خود یادگیری .
۷. متربی می تواند بر اساس استعداد یا توان یک یا دو سال زودتر یا دیر تر در یک پایه تحصیل نماید و افراد با استعداد می توانند زودتر مراحل تحصیلی را طی کنند و وارد تخصصی سودمند شوند .
۸. حرکت به سمت حذف تکالیف آموزشی در منزل (کیف در مدرسه)^۱ و ایجاد مسئولیت ها و برنامه های رشد دهنده در منزل و..

^۱ اجرای سیاست کیف در مدرسه نیاز به زیر ساخت های مناسب دارد. با توجه به تحمیل هزینه و زمان مازاد به مدرسه این سیاست با توجه به شرایط و امکانات به تدریج عملیاتی می شود .

سیاست های محتوایی :

۱. تدوین محتوا با توجه به تفاوت های سنی جنسیتی منطقه ای و..
۲. محتوا پرورش دهنده فکر باشد نه فقط افزایش اطلاعات.
۳. محتوای دروس مستقیم و غیر مستقیم روح بندگی و اطاعت را تقویت کند نه انفکاک مسایل دینی با مسائل علمی اجتماعی هنری مهارتی^۱
۴. قرآن و روایات محور همه محتواهای انتخابی می باشد .
۵. تدوین برنامه‌ی درسی بر فلسفه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی و متناسب با نیازهای کشور .
۶. آموزش های عمقی و کاربردی و فایده محور و با توجه به نیاز های جامعه^۲.
۷. معارف انقلاب اسلامی و تبیین اندیشه امام خمینی(ره)، مبانی جمهوری اسلامی و ولایت فقیه در مقاطع مختلف تحصیلی^۳.
۸. تقویت آداب و مهارت‌های زندگی و توانایی حل مسائل و عمل به آموخته‌ها برای بهبود زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان

^۱ نظام آموزش و پرورش و همچنین آموزش عالی در ایران بر اساس علوم انسانی اسلامی تدوین نشده و ریشه بسیاری از مشکلات زیر بنایی ما نوع نگاه و فلسفه غرب می باشد که یکی از میوه های ان جدایی دین از سیاست و جدایی دین از همه امور اجتماعی می باشد . خروجی آموزش و پرورش بر اساس نگاه اسلامی امثال شیخ بهایی و ملا صدرا و ابن سینا می باشد .

^۲ رهبر معظم انقلاب : تحول در زمینه‌ی مسائل آموزش این است که ما آموزشهای دانشگاهی و دبیرستانی را، حتی دبستانی را، آموزشهای عمقی قرار بدهیم؛ عمقی، کاربردی، نه صرفاً حفظی؛ درسها و بحثهای فایده‌محور را مطرح بکنید. بعضی از درسها در مدارس ما یا در دانشگاه‌های ما تدریس میشود که برای آن کسی که دارد این را میخواند، هیچ فایده‌ای تا آخر عمرش نخواهد داشت! چون در این زمینه تخصص هم پیدا نمیکنند، اطلاعش هم در این زمینه اطلاع آن چنان کارآمدی نیست؛ مثل اطلاعات عمومی یک چیزی یاد میگیرد که هیچ فایده‌ای ندارد، وقت او را هم میگیرد . ۱۳۹۹/۳/۱۴

^۳ یکی از چیزهایی که در این متون باید حتماً مورد توجه قرار بگیرد این است که پیامهای انقلاب و معارف انقلاب در این متون باید گنجانده بشود. معارف انقلاب فقط در کتاب معارف دینی و مانند اینها نیست، یا در کتاب مثلاً ادبیات و امثال اینها؛ در همه‌ی متون میشود به مناسبت‌هایی معارف انقلاب را، اشاره‌های انقلاب را، درسهای انقلاب را گنجانند. ۹۸/۲/۱۱

سیاست های اقتصادی :

۱. حرکت در مسیر رسیدن به عدالت آموزشی .
۲. ایجاد فرصت برابر .
۳. اجرای طرح های اقتصادی در آمد زا در جهت توانمند سازی و استقلال مجموعه و خانواده ها و مترییان .
۴. استفاده از ظرفیت خانواده ها و کار و مسئولیت دانش آموزی در جهت کاهش هزینه ها .
۵. استفاده از کمک های خیرین ، موضوع وقف ، هبه در جهت تعلیم و تربیت .
۶. دریافت شهریه کامل از خانواده های توانمند در صورت عدم حمایت های دولتی.
۷. تلاش برای جذب سرانه دولتی دانش آموزان .

سیاست های خانواده :

حفظ جایگاه محوری خانواده و پرهیز از مستقل عمل کردن مجموعه و خانواده حضور فعال پدر و مادر در ارزیابی نظارت ارائه ایده کمک به برگزاری برنامه ها و شرکت در جلسات و کارگاه ها و مشاوره ها .

وظایف پدر و مادر مشخص می باشد مدرسه به عنوان یک راهنما و ناظر انتظار دارد والدین به وظایف خود عمل کنند نه اینکه نقش معلم را ایفا کنند .

اولین شرط ورود به مدرسه همراهی کامل فکری و عملی والدین با مجموعه است .

کلیه اموری که در تربیت متربی موثر است باید با مشورت مربی و مجموعه انجام گیرد همانند ثبت نام در کلاس های بیرون مجموعه محیط هایی فامیلی و دوستانه که متربی وارد آنها می شود. خرید بازی یا ...

خانواده به عنوان رکن اصلی تربیت نیاز به وقت گذاری دانش تربیت و ایجاد فراغت و حوصله برای فرزندان دارد و خانواده هایی که در یکی از این سه مورد ضعف جدی داشته باشند توان همراهی مجموعه در رسیدن به اهداف را ندارند .

وظایف والدین در هر سن به آنها تذکر و از آنها خواسته می شود.

تنظیم برنامه های زندگی با توجه به امور تربیتی فرزند .

سیاست های تشکیلاتی :

۱. اداره مردمی (اربعینی) مدرسه اولین سیاست تشکیلاتی مدرسه می باشد .^۱
۲. اداره امور بصورت تشکیلاتی و گروهی و پرهیز از فرد محوری .
۳. اداره تشکیلات بر اساس سلسله مراتب ولایی و رهبری یک شخص یا یک شورا.
۴. در اندیشه ورزی و نقد و ارزیابی و ارائه ایده همه آزاد هستند و مجموعه با یک عقل جمعی اداره می شود . و جمع به تصمیم سازی می پردازند اما تصمیم و حرف نهایی توسط یک نفر گرفته می شود .

سیاست های انگیزشی :

۱. جایگزینی انگیزه های درونی به جای انگیزه های بیرونی .
۲. استفاده حداقلی از انگیزه بخشی بیرونی .
۳. تکریم و شخصیت دادن حداکثری به مربی والدین و کادر مجموعه .
۴. حذف حضور و غیاب و قوانین بدون ضرورت .
۵. آزادی عمل حداکثری .

^۱ اداره مردمی و استفاده حداکثری از ظرفیت خانواده ها علاوه بر کاهش هزینه ها اثر گذاری طرح های تربیتی را چند برابر می کند مردم و خانواده ها در تبلیغات ، جذب نیرو و مربی ، ارزیابی برنامه ها ، ایده پردازی ، اجرای پر شور برنامه ها ، کمک مالی و اعتباری و زمانی و... نقش تعیین کننده دارند . حضور خانواده در مجموعه از انفکاک تربیتی مدرسه و خانواده جلوگیری می کند . حرکت های مردمی ماندگار تر و با بهره وری بیشتری انجام می شود .

۶. آسان گیری و دوری از تکلف در عین جدیت و قاطعیت .
۷. تکلیف درسی حداقلی .

برخی عوامل انگیزه بخش عبارتند از :

۱. تکریم و شخصیت دادن به متربی
۲. چشاندن لذت علم آموزی و رشد
۳. نشاط و شادابی فضای تربیتی
۴. صمیمیت و ایجاد فضای محبت آمیز در ارتباط با متربی
۵. مسئولیت دادن به متربی
۶. آزادی عمل و توجه به توان مخاطب
۷. تفقد از حال غایبین
۸. ارتباط خارج از محیط تربیت با متربی
۹. تغافل و عفو و گذشت در مواجهه با خطاها در صورت عدم اصرار بر خطا .
۱۰. آسان گیری و دوری از فشار و برنامه های تنفر آفرین^۱
۱۱. کار گروهی
۱۲. خانواده انگیزه بخش با سبک زندگی صحیح .
۱۳. هدیه و تشویق بدون وعده قبلی .
۱۴. فضاسازی جذاب .
۱۵. احساس مفید بودن و مورد توجه بودن .

^۱ این مسئله با تربیت در بستر سختی ها متفاوت است. برای تبیین این موضوع باید بدانیم دو نوع سختی و فشار داریم بلاها سختی های طبیعی که خداوند برای رشد انسان در مسیر انسان قرار می دهد و یا مربی با یک راهبرد مشخص ماناسب با ظرفیت متربی در مسیر متربی قرار می دهد همانند سختی نا کامی ، سختی طاعت خدا در ابتدا مسیر ، سختی ایثار ، سختی روزه داری سحر خیزی و... اما برخی از سختی ها غیر طبیعی و خود ساخته و بی فایده است است مثلا سختی بد اخلاقی معلم سختی قوانین غیر ضروری سختی تکلیف بیش از حد سختی مشاجره والدین یا سختی عبادت مستحبی بیش از حد توان و... این سختی ها ایجاد تنفر می کند .

برنامه های مدرسه در یک تقسیم کلی به سه ساحت تقسیم می شود :

۱. اخلاقی تربیتی (تهذیب)
۲. علمی و آموزشی (تحصیل)
۳. ورزش و سلامتی و نشاط (ورزش)

برنامه های تربیتی مربی محور^۱ :

۱. رفاقت و راهنمایی و الگو سازی مربی
۲. تشکیل پرونده تربیتی که در سه بخش تربیتی آموزشی و سلامتی نقاط قوت و ضعف دانش آموز ثبت می شود و برای تقویت نقاط قوت و کاستن از نقاط ضعف راهکارهایی ارائه می شود این پرونده در جلسات دو هفته یک بار با پدر و مادر بررسی می شود .
۳. برنامه تربیتی گروهی (برگزاری یک برنامه هدفمند گروهی با برنامه ریزی و مدیریت مربی و با کمک متریان و خانواده این برنامه می تواند عبادی تفریحی علمی مهارتی فرهنگی و یا تلفیقی از این موارد باشد و این برنامه ترجیحا خارج از مکان آموزشی برگزار می شود).
۴. تعامل مستمر. سازنده با والدین : مربی نقش راهنمایی و مشاور و کمک به والدین در امور تربیتی فرزند را ایفا می کند . تماس های تلفنی

^۱ برنامه های مربی محور برنامه هایی است که با برنامه ریزی و مدیریت مربی برگزار می شود .

جلسات فردی و گروهی اردو های خانوادگی از جمله برنامه های مربی محور است

۵. کار دانش آموزی : مربی مربی و خانواده با همفکری و همکاری هم در جهت مهارت افزایی و ایجاد شغل دانش آموزی فعالیت می کنند انگیزه سازی استعداد یابی ایجاد فضای مناسب و ... از جمله این فعالیت هاست این یک فعالیت ترغیبی^۱ می باشد .

۶. دفترچه مراقبت: هر مربی یک دفترچه دارد که علاوه بر برنامه ریزی شخصی بصورت ماهانه کلیه فعالیت های داخل و خارج مدرسه را ثبت می نماید این دفترچه هر هفته به تایید خانواده می رسد و نکات لازم تذکر داده می شود .

۷. کتابخوانی : با برنامه ریزی و مدیریت دقیق مربی برای کتابخوانی انگیزه سازی می شود و بعد از معرفی کتابهای خوب در قالب های متنوع گروه به کتابخوانی می پردازند. برخی از این قالب ها عبارتند از مسابقه کتابخوانی ، کتابخوانی جمعی ، اردوی کتابخوانی ، بازدید از فروشگاه ها و نمایشگاه های کتاب تشکیل کتابخانه کلاسی امانت کتاب و..

۸. ورزش : علاوه بر نرمش روزانه هر هفته یک برنامه ورزشی متناسب با مربی برگزار می شود. اولویت با برگزاری ورزش هایی است که ظرفیت تربیتی بیشتری دارند همانند ورزش پهلوانی کوهنوردی شنا اسب سواری تیر اندازی و...

^۱ فعالیت های ترغیبی فعالیت هایی می باشد که الزامی نمی باشد و با توجه به شرایط بصورت جدی انگیزه سازی و همکاری می شود .

۹. برنامه مودت (اجرای برنامه های خاص در مناسبت های ملی و مذهبی توسط متریان با مدیریت مربی برنامه هایی همانند نمایشگاه - برگزاری جشن - ایستگاه صلواتی - چاپ مجله و...)

۱۰. مشاوره : برگزاری جلسات مشورتی فردی یا گروهی با مربی یا خانواده

۱۱. بازی و نشاط : با برنامه ریزی مدیریت مربی متریان بصورت گروهی در بازه زمانی مشخص به بازی های فکر و تحرکی می پردازند متریان کم تلاش از این برنامه محروم می باشند .

۱۲. مسئولیت در خانه : هر مربی با همکاری و مشورت و پیگیری خانواده و مربی مسئولیتی در منزل به عهده می گیرد و در حین انجام مسئولیت به یادگیری مهارت های زندگی می پردازد .

۱۳. و....

برنامه های تربیتی عمومی^۱

۱. هیئت هفتگی : هر هفته متناسب با سن متربیان هر مقطع یک هیئت هفتگی ثابت با برنامه متناسب برگزار می شود در صورت امکان برگزاری هیئت باید توسط دانش آموزان بصورت شورایی انجام شود .

۲. حفظ قرآن : هر مربی متناسب با علاقه و توان خود به حفظ قرآن بصورت ترتیبی یا موضوعی می پردازد افراد مستعد وارد گروه حفظ ویژه می شوند و با زمان بیشتر بر برنامه حفظ تمرکز بیشتری پیدا می کنند^۲ .

۳. جلسه موعظه و اخلاق : هر چند وقت یک بار در یک جلسه معنوی دانش آموزان موعظه اخلاقی می شوند این برنامه متفاوت با هیئت برگزار می شود و راهبرد اصلی آن تذکر و غفلت زدایی می باشد نه تعلیم مطالب .

۴. ساعت نیایش و عبادت : هر روز از قبل از اذان برنامه ویژه ساعت عبادت بصورت جذاب و معنوی برگزار می شود و ضمن توجه و

۱ . تک تک برنامه ها دارای یک طرح دقیق و هدفمند می باشد اما در اینجا به توضیح مختصر اکتفا می شود .

۲ . در این برنامه بعد از یک دوره مقدماتی برای سنجش استعداد و علاقه قرآن آموزان در تابستان آن ها به گروه های حفظ

ترتیبی و حفظ موضوعی تقسیم می شوند.

اهمیت بخشی به مهمترین برنامه تربیتی دین و ایجاد انگیزه و علاقه نسبت به نماز متریان با فلسفه احکام و شرایط نماز آشنا می شوند .

۵. **خادم المومنین** : وظیفه نظافت و منظم کردن کلاس ها و مکان مدرسه بر عهده دانش آموزان داوطلب و غیر داوطلب می باشد اولویت با دانش آموزان داوطلب می باشد .

۶. **صبحگاه های جذاب و با نشاط** (به عنوان نمونه قرائت زیارت آل یاسین دعای عهد و... با کمک دانش آموزان - نرمش - بیان نکاتی اخلاقی و تربیتی درباره مناسبت و اداب اسلامی)

۷. **ویژه برنامه های سالانه** : هر ساله در مناسبت های خاص ویژه برنامه هایی در صورت فراهم شدن شرایط برگزار می شود همانند موکب فرهنگی در ایام محرم ، برنامه اعتکاف ، جشن تشریف (تکلیف) ، روز خدمت به مادر ، راهپیمایی ۱۳ آبان ، ۲۲ بهمن و روز قدس ، اردوی راهیان نور ، راهپیمایی اربعین ، اردوی مشهد مقدس ، یادواره شهدا ، قافله عزای ظهر شهادت پیامبر اعظم و ظهر شهادت حضرت زهرا سلام الله علیها

۸. **برگزاری کارگاه های مهارتی علمی**

۹. **مسابقات علمی فرهنگی هنری ورزشی مهارتی** : هر سال یک المپیاد داخلی در مدرسه برگزار می شود دانش آموزان بصورت ترجیحا گروهی به رقابت می پردازند .

۱۰. **دولت مدرسه** : هر ساله بعد از برگزاری انتخابات یک دولت در مدرسه تشکیل می شود ریاست قوای سه گانه و وزرا هر کدام مسئولیت هایی را در مدرسه بر عهده می گیرند و اجرا می نمایند .

۱۱. **مسئولیت ها و انجمن های دانش آموزی**: با توجه به شرایط مدرسه و استعداد دانش آموزان سعی می شود با اولویت پایه های بالاتر به افراد مسئولیت و برای انجام اموری انجمن تشکیل شود برخی از انجمن ها عبارتند از انجمن قران و عترت ، سرود ، هیئت ، بسیج ، تئاتر ، نویسندگی ، شعر ، بسیج ، فنی ، شهدا و....

۱۲. **رادیو مدرسه** : پخش صوت های مذهبی و ملی در زمان های استراحت یا قبل از شروع برنامه ها برای ایجاد نشاط و تلقین عقاید .

۱۳. **اجتماع خانوادگی**: هر دو ماه یک بار خانواده در مناسبتی ملی یا مذهبی دور هم جمع می شوند و ضمن آشنایی خانوادگی و ارتباط بیشتر با مجموعه از محصولات و تولیدات متریان هم خرید می کنند .

۱۴. **بازارچه**: هر دو ماه یک بار دانش آموزان محصولات تولیدی خود را در بازارچه عرضه می کنند و خانواده ها از این محصولات خرید می کنند . قبل از برگزاری بازارچه آموزش هایی از طرف مدرسه و خانواده به متریان داده می شود .

۱۵. **تولید محصولات خانگی** : دانش آموزان موظفند در هر فصل یک محصول در خانه تولید کنند و علاوه بر معرفی محصول در وبلاگ و

فضای مجازی در صورت وجود فضای فروش در بازارچه یا فروشگاه عرضه کنند .

۱۶. **ظرافت های خانه داری** (ویژه دختران) : آموزش مهارت هایی که دختران در طول زندگی به آن نیاز دارند همانند خانه داری آشپزی خیاطی نگهداری از فرزند و...

۱۷. **برنامه های مجازی** : سایت مجموعه و وبلاگ های دانش آموزان کانال اصلی مدرسه کانال معرفی مدرسه کانال والدین کانال های گروهی دانش آموزان کانال طنز حلال کانال پژوهش ها و... به نیاز های مجازی متربیان و خانواده ها پاسخ می دهد البته در چارچوب اصول و ظرافت های تربیتی و سواد رسانه ای .

۱۸. و...

برنامه آموزشی^۱

موضوع آموزش و بالا بردن سطح علمی دانش آموزان از برنامه های جدی و اصلی مدرسه می باشد. علاوه بر تاکید روایات بر علم آموزی و خروج از جهل و نادانی رویکرد مدرسه حرکت جدی و قوی در این مسیر می باشد.

بدون تقویت ساحت علمی متریان بقیه ابعاد وجود او ناقص می ماند.

حیطه آموزش به علت پیشرفت علم و تکنولوژی به حدی گسترده شده نه کسی می تواند علوم مختلف را آموزش دهد و نه کسی می تواند ادعا کند به همه علوم آگاه است. امروزه یادگیری به معنای توان فرد در حل مسائل علمی و عملی است. کسب علوم و فنون در دنیای پیچیده امروز نیاز به روش های آموزشی نوین به جای روش های سنتی و ناکارآمد دارد. انتقال از روش های سنتی به روش های نوین ساده نیست زیرا بدنه آموزش و پرورش با آن روش ها خو گرفته اند و آمادگی کمی برای تحول دارند زیرا روش های تدرسی نوین مستلزم قبول پیامد های مبهم می باشد و قبول این ریسک و خطر از توان بسیاری از افراد خارج است همین موضوع باعث فاصله زیاد وضع موجود با شرایط مطلوب می باشد. گریزان بودن دانش آموزان از مدرسه، دلهره از امتحان، بی رغبتان معلمان و یکنواختی جلسات تدریس نتایج روش های سنتی آموزش می باشد. یک از مهمترین عوامل گذر از نظام سنتی به نظام آموزش فعال و پویا تغییر روش های تدریس معلمین است. ما باید در فعالیت های آموزشی به این باور برسیم که وظیفه ما تنها انتقال یافته های دیگران نیست بلکه از جمله رسالت های مهم موارد زیر می باشد:

• ایجاد موقعیت مطلوب یادگیری

• آموزش چگونه اندیشیدن و تقویت خود یادگیری

^۱ رهبر معظم انقلاب: آن چیزی که من توصیه می کنم، این است که بچه ها از استعداد و از وقت خودشان استفاده کنند؛ خوب درس بخوانند. ما بیشترین چیزی که امروز لازم داریم، این است که بچه ها به طور جدی درس بخوانند. ۹۵/۹/۲۳ بیانات در جشن تکلیف دانش آموزان

- تفکر نقاد
- زمینه سازی برای کسب تجارب صحیح
- رشد اعتماد به نفس و عزت نفس
- پرورش روحیه مشارکت و کار گروهی
- آموزش مهارت های زندگی^۱.

نظام آموزشی مرسوم عیوبی اساسی دارد همانند مدرک گرایی، کم عمق بودن محتوای آموزشی، حجم قابل توجهی از مطالب برای دانش آموز سودمند نمی باشد و مطالب سودمند با روش هایی آموزش داده می شود که قابل استفاده در زندگی دانش آموز نمی باشد با وجود اینکه افراد بعد از انقلاب اسلامی افراد متدین این متون را تدوین کرده اند اما مبنای و فلسفه تدوین کتاب های درسی علوم انسانی اسلامی نمی باشد اگرچه ظاهر و رو بنای اسلامی دارد.^۲

^۱ نگاهی به روش میزان، ص ۱۵.

^۲ از روزی که نظامی به نام نظام آموزش و پرورش در این کشور به وجود آمد - از آغاز کار - بنای کار بر آن فلسفه ای نبود که ما امروز دنبال آن فلسفه هستیم. آن کسانی که آموزش و پرورش جدید را وارد کشور کردند، نه فقط نیتشان متدین کردن مردم و جوانها نبود، بلکه بعکس، نیتشان دور کردن مردم از عقاید دینی بود. به طور مسلم این است. البته آن کسانی که طراحان اولیه ی وزارت آموزش و پرورش در کشور بودند، برنامه ها را ریختند، کتابهای درسی را نوشتند، بعضی شان کاملاً جزو آدمهای بی دین نبودند؛ نه، در بین آنها آدمهای متدین هم بودند، لکن کلان برنامه این بود. لکن اساس، اساس ضد دینی بود، نه غیر دینی؛ بر اساس ضدیت با دین بود. هر چه هم گذشت، این جنبه ی ضد دینی، پیوسته و تا آخر دوران پهلوی بیشتر و بیشتر شد. نکته ی قابل توجه این است که آن کسانی که الگوی آموزش و پرورش سنتی و قدیمی ما بودند، آنها به همان شکلها و قالبهای آن روز بسنده نکردند؛ مرتباً تحولات به وجود آوردند و خودشان را پیش بردند؛ اما این مقلدان آن تحولات را دیگر نفهمیدند و همان شکل سنتی را نگه داشتند.

در دوره ی انقلاب، خیلی کارها در آموزش و پرورش انجام گرفته است؛ اما نظام آموزش و پرورش تحول پیدا نکرده و همان نظام قدیمی است! این عیوبی که شما بخصوص معلمان قدیمی، کارگشته، مدیران آموزش و پرورش و پرورشیهای آگاه و قدیمی معمولاً می شمردند، میگویند درسهای حفظی است، قدرت ابتکار را در جوانها به وجود نمی آورد، تأمل نیست، کار متراکم و انبوه است و ... اینها همه ناشی از همان نظام قدیمی است. در مسائل روبنایی کارهای زیادی شده است: کتابها با «بسم الله» شروع نمیشد، حالا با «بسم الله» شروع میشود؛ آیه ی قرآن نداشت، حالا دارد. کارهای خوب انجام گرفته؛ نه، من حقاً و انصافاً منکر کارهای خوب نیستم. خیلی هم خوب است. این کارها را ما قدر دانیم. منتها اینها هیچکدام تحول نیست. تحول یک حرکت ریشه ای است و شماها میتوانید بکنید. (بیانات در دیدار مسئولان آموزش و پرورش سراسر کشور ۱۳۸۶/۵/۳)

مطلوب و ایده آل مدرسه تحول ، اصلاح و ارتقا و تکمیل محتوا و روش آموزشی مرسوم آموزش پرورش می باشد . مدرسه در حرکتی گام به گام و با توجه به ظرفیت های موجود به این مطلوب نزدیک می شود .

در این حرکت گام گام در صورتی که محتوا و یا روش آموزشی قوی تری در مدرسه یا بیرون از مدرسه تدوین شده باشد اولویت با انتخاب آن می باشد در غیر این صورت دروس آموزش و پرورش با تعیین راهبرد هایی در روش آموزش تدریس می شود .

یک از برنامه های جدید مدرسه ایجاد یک گروه پژوهشی قوی برای رصد برنامه های تربیتی جهان و داخل کشور و تدوین متون آموزشی و تقویت برنامه ها و روش های تعلیم و تربیت می باشد . هدف از تشکیل این گروه تعمیق و ارتقا تدریجی سطح فکری مجموعه می باشد .

علاوه بر محتوای آموزش و پرورش ، مدرسه برنامه آموزشی دیگری هم دارد که به محتوای آموزش و پرورش اضافه می شوند .

دروس آموزش پرورش که در این مدارس آموزش داده می شود عبارتند از :

۱. قرآن
۲. معارف (هدیه های آسمان و پیام های آسمانی)
۳. ریاضیات
۴. علوم تجربی
۵. مطالعات (تاریخ جغرافیا مدنی)
۶. زبان (عربی ، انگلیسی)
۷. ادبیات فارسی و نگارش
۸. هنر و مهارت

دروس اختصاصی که مدرسه عبارتند از :

۱. انقلاب اسلامی جهاد و مقاومت
۲. حفظ قرآن
۳. دوره های معرفتی
۴. آداب و سبک زندگی
۵. تغذیه و طب اسلامی
۶. تفکر و حل مسئله
۷. کتابخوانی
۸. سواد رسانه ای
۹. سواد مالی
۱۰. مهارت آموزی (روش مطالعه - سواد رسانه ای - انتخاب رشته - مهارت های شغلی)

شیوه اخذ مدرک

برخی از مدارس مسجد محور دارای مجوز رسمی از ستاد راهبری مدارس مسجد محور حوزه علمیه قم با کد مشخص می باشند. در حال حاضر مدارس مسجد محور زیر مجموعه و دارای مجوز از آموزش و پرورش نمی باشند.

به خلاف فضای قالب جامعه در این مدارس مدرک تحصیلی هدف نمی باشد. اما بر این باوریم اخذ مدرک در شرایط کنونی برای برخی با توجه به اهدافی که برای آینده خود ترسیم کرده اند همانند گواهینامه رانندگی یک ضرورت می باشد.

ستاد راهبری مدارس مسجد محور در تلاش است که موضوع کارنامه تحصیلی در خود مدرسه حل شود اما تا قبل از محقق شدن این موضوع ناگزیریم از راه های دیگری برای اخذ مدرک استفاده کنیم. این مسیر شدنی است اما ممکن است دشواری هایی را به همراه داشته باشد.

در قوانین رسمی آموزش و پرورش برای گرفتن مدرک و کارنامه راه های متنوع و مختلفی وجود دارد که برخی از آن ها عبارتند از:

۱. ثبت نام در مدرسه روزانه و شرکت در امتحانات پایان سال.
۲. استفاده از قانون امتحانات متفرقه و داوطلب آزاد بر طبق ماده ۴۳ قوانین اجرایی^۱.

^۱ در ماده ۴۳ قوانین اجرایی آموزش و پرورش آمده است.

... در دوره های راهنمایی و متوسطه متقاضی ادامه تحصیل با توجه به حداقل سن متعارف و توانایی خود می تواند با معرفی اداره ی آموزش و پرورش محل در امتحان ورودی پایه ی مورد نظر شرکت نموده و در صورت احراز شرایط قبولی در پایه ی بالاتر ادامه تحصیل دهد (سن متعارف در دوره ی ابتدایی برای پایه های اول تا پنجم به ترتیب ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ سال تمام و برای پایه های اول تا سوم راهنمایی ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ سال تمام و برای پایه های اول تا سوم متوسطه ۱۴ و ۱۵ و ۱۶ سال تمام می باشد).

۳. استفاده از قانون تعیین سطح^۱.
۴. قانون تحصیل غیرحضوری برای دانش آموزانی که زیر نظر یک مرکز مورد تأیید آموزش و پرورش مشغول حفظ قرآن هستند^۲.
۵. آموزش راه دور
۶. مؤسسات و مدارس شبانه
۷. تحصیل مجازی و

در کشور ما سالانه هزاران نفر به دلایل مختلف از روش‌هایی غیر روش اول برای گرفتن مدرک استفاده می‌کنند و این امر کاملاً قانونی و مطابق قوانین کشور و وزارت آموزش و پرورش می‌باشد.

غالب دانش‌آموزانی که در این سال‌ها در مدارس مسجد محور تحصیل کرده‌اند کارنامه گرفته و به مقطع بالاتر رفته‌اند.

اکثر این افراد از روش دوم یعنی شرکت در امتحانات متفرقه استفاده نموده‌اند.

البته ممکن است فردی با انگیزه‌های شخصی در این رابطه اقدام نکرده باشد و اصلاً تمایل به داشتن مدرک و کارنامه نداشته باشد.

گرفتن مدرک تحصیلی را روش‌های مختلف کاملاً قانونی است اما چیزی که این کار را گاهی برای برخی از خانواده‌ها دشوار می‌کند برخورد سلیقه‌ای با این قوانین و مانع تراشی‌های برخی می‌باشد.

^۱ در این قانون دانش آموز می‌تواند بعد در سن ۷ تا ۱۱ سالگی به آموزش و پرورش مراجعه کند و با توجه به سن و توانایی دانش آموز پایه مورد نظر را تعیین سطح و به پایه بالاتر برود.

^۲ بر طبق بند ۶ آیین‌نامه ساماندهی وظایف و اختیارات کمیسیون خاص

اقتصاد مدارس مسجد محور

این مدارس با لطف و فضل خداوند و به واسطه کمک خیرین و هدیه‌ای که از والدین دریافت می‌شود اداره می‌گردد. سعی این مدارس این است که با کمترین هزینه بیش‌ترین برنامه‌ها ارائه شود برای همین از ورود فردی به خاطر نداشتن هزینه ثبت‌نام ممانعت نمی‌شود. هزینه تحصیل در این مدارس با توجه به تمکن مالی والدین به‌عنوان هدیه فرهنگی دریافت می‌شود.

این مدارس در تلاشتند با ارائه طرح‌های اقتصادی و کمک خانواده‌ها قسمتی یا تمام هزینه‌های تحصیل به‌وسیله کار خود دانش‌آموز تأمین می‌شود.

پیشنهادات و انتظارات

۱. حمایت جدی ، صریح و شفاف حاکمیت و نظام اسلامی مسیر حرکت را هموار تر می کند .
۲. در صورت پشتیبانی دولت از این مدارس و اختصاص فقط سرانه دانش آموزان به این مدارس اکثر مشکلات اجرایی به سرعت قابل حل می باشد و این مدارس می توانند به تدریج به بازوی قوی و مردمی نظام در پرورش نیرو های عالم متخصص انقلابی تبدیل بشوند و هم دانشگاه را و هم حوزه های علمیه را تقویت کنند.
۳. ایجاد یک الگوی تحول یافته با راهبری حوزه علمیه ، اداره مردم و پشتیبانی آموزش و پرورش و گسترش این الگوی تحول یافته در یک زمان تدریجی ده ساله.
۴. ایجاد یک ستاد عملیاتی ملی جهت بررسی ساماندهی تقویت و رفع موانع تحقق این حرکت متشکل از ارگان های دولتی و مردمی : آموزش و پرورش ، حوزه علمیه ، دفتر تبلیغات اسلامی ، سپاه پاسداران ، مجمع خیرین ، نمایندگان مدارس ، امور مساجد ، نماینده ستاد های مردمی ، فعالان مردمی ، نخبگان و نظریه پردازان تربیتی و....
۵. ایجاد پژوهشکده مستقل و قوی ، شبکه هم افزایی ، دانشکده مستقل جهت تربیت نیروی متناسب ، محصولات رسانه ای قوی جهت تبیین طرح .

۶. ایجاد زمینه و حمایت از ورود طلاب جوان نخبه فعال برای راهبری این حرکت و همچنین ایجاد زمینه ورود جوانان مؤمن انقلابی و جهادی برای ایجاد بدنه این حرکت .

۷. پشتیبانی مالی ، مکانی و تجهیزاتی جدی

۸. ایجاد یک پیوند رسمی بین این مدارس با مدارس رسمی آموزش و پرورش جهت هم افزایی و انتقال تجربیات و تقویت یکدیگر .

۹. طراحی و ساخت مساجد با الگوی جدید متناسب با تعلیم و تربیت .

۱۰. تصویب قانون در شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجلس شورای اسلامی قانون و طرح های پیشنهادی به ترتیب اولویت عبارتند از :

الف - ایجاد یک مدل جایگزین یه عنوان مدارس مسجد محور و اعطای مدرک متناسب با اهداف و خطوط قرمز مشخص و انعطاف در شیوه و محتوا و مشخص کردن یک نهاد نظارتی همانند حوزه علمیه .

ب- پیشنهاد دوم اینکه قانون برای آموزش و پرورش مدل های مختلف تعلیم و تربیت تعریف کند و یکی از آنها مدارس مسجد محور باشد با شرایط مشخص خطوط قرمز و اهداف مشخص . البته شرایط باید متناسب با امکانات موجود باشد که اکثر مساجد را شامل شود نه اینکه شرایط به صورتی باشد که قابل تحقق نباشد یا تحقق آن بسیار دشوار باشد .

ج- پیشنهاد سوم اینکه قانون وظیفه تعلیم و تربیت حوزه علمیه را احیا کند و حوزه بتواند بصورت مستقل مدرسه طراحی و تأسیس کند البته این وظیفه را می تواند یک نهاد زیر مجموعه حوزه یا یک نهاد حوزوی مستقل بر عهده بگیرد .

د- یک پیشنهاد ساده هم اینکه این مدارس بتوانند همانند مدارس حفظ قرآن در کمسیون خاص آموزش و پرورش اضافه شوند و آموزش و پرورش مدارس مسجد محوری را که کمسیون خاص تایید می کند اجازه دهد در امتحانات شرکت کنند و مجوز عدم حضور در مدرسه رسمی را داشته باشند . فقط مدارس اجازة استفاده از این امکان باشند که مورد تایید یک اتحادیه یا انجمن و یا حوزه علمیه استان باشند.

لازم به ذکر است طراحی مدل اجرایی مدارس مسجد محور بر اساس مبانی نظری سند تحول در چند تیم پژوهشی در حال انجام می باشد که بزودی ارائه می گردد .
در پایان از بذل توجه و عنایات جنابعالی صمیمانه متشکریم .

« مهر ماه ۱۴۰۱ »

تهیه و تنظیم توسط حسین برومند طلبه حوزه علمیه قم

با همکاری جمعی از فعالان و مدیران

مدارس مسجد محور کشور

مسجد فقط برای نماز نیست؛ در مسجد انواع عبادات هست.
از جمله آن عبادات، تفکر است که «تفکر ساعة خیر من عبادة سنة»
- البته فکر کردن درست- افراد مسجد برو، این فکر را به وسیله
شنیدن سخنان عالم دین و فقیه به دست می آورند. بنابراین

مسجد، هم مدرسه است، هم دانشگاه،

هم مرکز تفکر و تأمل، هم مرکز تصفیه روح، هم مرکز
خلوص و مرکز اتصال بنده به خداست. ارتباط زمین و آسمان است.
جایی است که انسان خود را به منبع لایزال فیض و قدرت وصل می کند.
انسان در مسجد، خود را به خدا متصل می کند.

بیانات حضرت آیت الله خامنه ای مدظله العالی در دیدار مردم قم ۱۳۷۵/۱۰/۱۹

